

СОЦІОЛОГІЯ

Програма розроблена:

Поліщук Ірина Євгенівна – доцент, кандидат філософських наук.

ВСТУП

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Соціологія» є суспільство, його сутність, структура, відтворення соціальної реальності на узагальненому рівні, виявлення закономірних соціальних зв'язків та соціальних відносин, тенденцій розвитку різноманітних соціальних систем.

Соціологія як наукова дисципліна спрямована на вивчення реальної суспільної свідомості в її складному розвитку, проявах в діяльності, поведінці людей, які є носіями знання, установок, ціннісних орієнтацій, потреб та інтересів, на вивчення умов, в яких розвивається і здійснюється діяльність і поведінка.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс соціології органічно пов'язаний з різноманітними галузями соціально-гуманітарного знання. Зміст соціології ґрунтується на досягненнях таких навчальних дисциплін як «Історія України», «Філософія», «Політологія», «Економічна теорія», «Філософія та методологія науки».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни.

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія» є оволодіння студентами певною сумою знань про соціальні системи та явища, про функціонування соціальних інститутів, про реальний стан та тенденції суспільних відносин. Вивчення соціології сприяє залученню студентів до досягнень сучасної соціологічної думки.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціологія» є:

Теоретичні:

- розкриття специфіки соціології як науки про суспільство, її відмінності від інших наук;
- обґрунтування важливості існуючих теоретичних концепцій класичного та сучасного періодів розвитку соціологічного знання, виявлення їх особливостей і взаємозв'язку;
- розкриття та пояснення особливостей функціонування різних соціальних інститутів, важливості вивчення їх для особистого життя людини;
- усвідомлення значення спеціальних соціологічних теорій та галузевих соціологій для досягнення якісного рівня професійної підготовки студентів.

Практичні:

- вміння аналізувати проблеми, що породжені сучасною суспільною практикою;
- вміння самостійно підготувати та провести соціологічне дослідження на рівні малої соціальної групи.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

- об'єкт, предмет і методи соціології;
- основні світові соціологічні школи та концепції;
- основний зміст розділів соціології, які на сьогодні склалися, зокрема вчення про соціальні системи, соціальну структуру;
- основні соціологічні категорії;
- зміст основних спеціальних та галузевих теорій;
- основні методи емпіричного соціологічного дослідження.

Вміти:

- на основі теоретичного знання в галузі соціології виробити самостійний критичний стиль мислення;
- сформуванню власну світоглядну та громадську позицію;
- володіти основними методами емпіричного соціологічного дослідження з метою об'єктивної оцінки реального стану певних соціальних інститутів, організацій, характеру соціальних відносин, взаємодій, морально-психологічного клімату в колективі, рівня професійної підготовки його членів, ціннісних орієнтацій тощо.

Зміст дисципліни «Соціологія» спрямований на формування компетентностей, які узгоджуються із загальною та професійною підготовкою бакалаврів:

1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо;
2. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності;
3. Працювати у команді
4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

Програмні результати навчання:

Сформованість наукового світогляду, високого рівня громадянської культури.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 годин/1 кредит ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Соціологія як наука. Предмет і функції соціології

Поняття соціології. Основні підходи до розуміння суспільства і людини. Соціологія як наука про соціальні спільноти. Типи соціальних спільнот. Соціальні інститути як механізми самоорганізації спільного життя людей та їх різновиди. Структура та функції соціології. Місце соціології у системі наук. Специфіка соціології за об'єктом і предметом дослідження.

Історичні етапи розвитку соціології

Передумови виникнення соціології. Розвиток поглядів на суспільство і людину в історії філософії. О. Конт – засновник соціології. Соціальна статика і соціальна динаміка у вченні Конта. Предмет і методи соціології. Г. Спенсер як продовжувач позитивістської лінії у соціології. Ідея соціальної еволюції. Позитивістсько-натуралістичний напрям в соціології. Соціальний дарвінізм. Расово-антропологічна школа. Географічний напрям. Соціологічна концепція марксизму та її критичний аналіз. Соціологічний психологізм та його напрями. Соціологізм Е. Дюркгейма. «Розуміюча» соціологія М. Вебера. Німецька формаційна соціологія (Г. Зіммель, Ф. Тьонніс).

Сучасні соціологічні теорії

Стан розвитку та специфічні риси сучасної соціології. Основні парадигми сучасного соціологічного знання та його структура. Теоретична соціологія: структурні та інтерпретативні парадигми. Структурний функціоналізм. Соціальна система та її складники. Проблема соціальної інтеграції. Соціологія конфлікту. Символічний інтеракціонізм. Поняття соціальної взаємодії. Феноменологічна соціологія. Основні принципи феноменологічного підходу до розуміння і пояснення соціальної реальності. Інтегральна соціологія П. Сорокіна. Теорія соціокультурної динаміки. Концепція конвергенції. Емпірична соціологія та її основні школи.

Становлення соціологічної думки в Україні

Джерела вітчизняної протосоціології. Соціальна думка України кінця XVI – поч. XVII ст. Соціальна філософія Г. Сковороди. Початки української соціології. Характерні риси розвитку української соціології кінця XIX – поч. XX ст. Соціологія радянського періоду та її криза. Основні напрями розвитку соціології у сучасній Україні.

Суспільство як цілісна система

Системний підхід до суспільства в соціології. Аналіз суспільства з позицій детермінізму. Концепція суспільства в функціоналізмі та індивідуалізмі.

Соціальна структура суспільства

Поняття соціальної структури. Соціально-класова структура суспільства та тенденції та змін у пострадянському періоді. Соціально-етнічна структура суспільства. Соціально-демографічна структура суспільства. Соціальна стратифікація та соціальна мобільність. Динаміка соціальної структури українського суспільства періоду реформ 90-х років XX століття – початку XXI століття.

Особистість як суб'єкт і об'єкт суспільних відносин

Поняття «особистість» в соціології. Особистість – людина – індивід. Біологічне та соціальне в людині. Теорія розвитку особистості. Характерні

риси особистості та її внутрішня духовна структура. Проблема соціалізації, соціальної адаптації та інтеріоризація. Ресоціалізація особистості в перехідних типах суспільств.

Соціологія молоді

Соціологія молоді як спеціальна соціологічна теорія. Соціологія молоді як складова державної молодіжної політики. Основні поняття і категорії соціології молоді. Сутність молоді та її основні соціальні якості. Соціальні характеристики молоді, її особливості та специфічні риси. Молодіжні проблеми та їх зміст. Державна молодіжна політика в Україні: складові та напрямки.

Соціологія сім'ї

Сім'я як соціальний інститут та мала соціальна група. Специфіка соціологічного вивчення сім'ї. Основні задачі соціологічного дослідження сім'ї. Умови життя, структура шлюбу (нуклеарна і розширена сім'я; моногамія і полігамія; патріархальні та матріархальні родини тощо). Соціальні та індивідуальні функції сім'ї. Основні підходи до вивчення сім'ї в соціологічній думці: структурно-функціоналістський, інтеракціоністський, інституціональний тощо. Сім'я в Україні: сучасний стан, тенденції розвитку.

Етносоціологія та соціологія нації

Етносоціологія та предмет її дослідження. Зародження і розвиток етносоціології у світовій та вітчизняній соціологічній думці. Методологічні підходи до вивчення етнічних спільнот. Проблема нації в працях вітчизняних та зарубіжних соціологів. Основні концептуальні схеми соціології нації. Поняття національного відродження та його місце в соціології нації. Етносоціальний розвиток сучасної України: стан, проблеми, перспективи.

Соціологія культури

Поняття культури та її визначення. Соціологічний підхід до вивчення культури та його специфіка. Центральні категорії соціології культури. Внутрішня структура культури та її форми. Соціальні функції культури. Методологічні засади соціологічного аналізу культури. Традиції соціокультурного мислення в Україні. Криза та відродження культури в суспільствах перехідного типу.

Соціологія політики

Поняття і категорії соціології політики. Предмет та об'єкт соціології політики. Політика та її визначення у різних соціологічних школах і напрямках. Влада як центральне поняття в соціології політики. Основні складові соціології політики. Політична соціалізація індивіда. Соціологічні дослідження політичних процесів в Україні. Деполітизація населення та її причини. Основні тенденції розвитку політичного життя в Україні.

Соціологія праці та управління

Основні етапи розвитку соціологічного знання про економічну сферу. Теорія економічного лібералізму А. Сміта та її соціальні аспекти. Праці Д. Рікардо і Т. Мальтуса, їх соціальний аспект. К. Маркс та соціологічна перебудова теоретичної економіки. Соціологічний аналіз економічної сфери в концепціях М. Вебера і Е. Дюркгейма. Взаємодія економічної та соціальної сфер у працях М. Ковалевського. Розробка предмету економічної соціології Т. Парсоном і Н. Смелзером. Концепції індустріального і постіндустріального суспільства. Основні напрями досліджень соціології праці та управління.

Методика та техніка соціологічних досліджень

Підготовка до проведення конкретно-соціологічного дослідження та його етапи. Розробка програми конкретно-соціологічного дослідження. Розрахунок та обґрунтування вибірки. Основні методи конкретно-соціологічного дослідження. Основні комп'ютерні програми обробки первинної соціологічної інформації. Стратегічний та робочий плани конкретно-соціологічного досліджень.

3. Основна література

Социология: Энциклопедия /Сост. А.А.Грицанов, В.Л.Абушенко, Г.М.Евелькин, Г.Н.Соколова, О.В.Терешенко. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1312 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Вербець В. В. Соціологія : Навч. посібник. [Електронний ресурс] / В. В. Вербець, О. А. Субот, Т. А. Христюк. – К. : Кондор, 2009. – 550 с. – Режим доступу до джерела : <http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya - verbets vv> – Назва з екрану.
2. Герасимчук А. А. Соціологія : Навч. посібник [Електронний ресурс] / А. А.Герасимчук, Ю. І. Палеха, О. М. Шиян. – 4-е вид., випр. й доп. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 246 с. – Режим доступу до джерела : <http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya - gerasimchuk aa> – Назва з екрану.
3. Гіденс Ентоні. Соціологія [Електронний ресурс] / Гіденс, Ентоні ; Пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник ; Наук. ред. пер. О. Іващенко. – К. : Основи, 1999. – 726 с. – Режим доступу до джерела : <http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya - odens entoni> – Назва з екрану.
4. Горшков М. К., Шереги Ф. Э. Прикладная социология: Методология и методы: интерактивное учебное пособие. – М. : Ин-т социологии РАН, 2011, 1 CD ROM. – Режим доступу до джерела : http://www.isras.ru/files/File/Prikl_Soc_full.pdf
5. Дворецька Г. В. Соціологія : Навч. посібник. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. [Електронний ресурс] / Г. В. Дворецька. – К. : КНЕУ, 2002. – 472 с.–

- Режим доступу до джерела : <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-67.html> – Назва з екрану.
6. Жоль К. К. Соціологія : Навч. посібник. [Електронний ресурс] / К. К. Жоль. – К. : Либідь, 2005. – 440 с. – Режим доступу до джерела : http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya - zhol_kk – Назва з екрану.
  7. Здравомыслов А. Г. Общая социология. Хрестоматия. [Електронний ресурс] / А. Г. Здравомыслов, Н. И. Лапин. – М. : Высш. шк., 2006. – 783 с. – Режим доступу до джерела : http://mirknig.com/knigi/guman_nauki/1181374787-obschaya-sociologiya-hrestomatiya.html – Назва з екрану.
  8. Кузьменко Т. М. Соціологія : : Навч. посібник. [Електронний ресурс] / Т. М. Кузьменко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 320 с. – Режим доступу до джерела : http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya - kuzmenko_tm – Назва з екрану.
  9. Лукашевич М. П. Соціологія праці : Підручник. [Електронний ресурс] / М. П. Лукашевич. – К. : Либідь, 2004. – 440 с. – Режим доступу до джерела : http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_pratsi - lukashevich_mp – Назва з екрану.
  10. Примуш М. В. Загальна соціологія : Навч. посібник. [Електронний ресурс] / М. В. Примуш. – К. : Професіонал, 2004. – 590 с. – Режим доступу до джерела : http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/zagalna_sotsiologiya - primut_mv – Назва з екрану.
  11. Сірій Є. В. Соціологія : загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії : Навчальний посібник [Електронний ресурс] / Є. В. Сірій. – К. : Атіка, 2004. – 480 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya - siriyy_yev – Назва з екрану.
  12. Танчин І. Соціологія : Навч. посібник / І. Танчин. – Львів : УАД, 2005. – 360 с. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/17810409/sotsiologiya/sotsiologiya - tanchin_i3
  13. Черняк Е. М. Социология семьи. [Електронний ресурс] / Е. М. Черняк. – М. : ИТК «Дашков и К», 2004. – 238 с. – Режим доступу: <http://mirknig.com/knigi/psihologiya/1181203667-sociologiya-semi.html> – Назва з екрану.
  14. Шафранов-Куцев Г. Ф. Социология. Электронный ученик. / Г. Ф. Шафранов-Куцев. – Тюмень : Лаборатория мультимедиа ТюГУ, 2007. – 1000 с.
  15. Юрій М. Ф. Соціологія культури : Навч. посібник. [Електронний ресурс] / М. Ф. Юрій. – К. : Кондор, 2006 – 302 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/15840720/sotsiologiya/sotsiologiya_kulturi - yuriy_mf – Назва з екрану.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

5. Засоби діагностики успішного навчання

1. Поточний контроль

Проводиться на кожному семінарському занятті. Оцінюється рівень розуміння студентом теоретичного матеріалу, вміння формулювати основні положення з теми.

2. Поетапний контроль

Проводиться по закінченню вивчення розділів програми. Проходить у формі контрольної роботи або тестових завдань.

3. Підсумковий контроль

Тестова контрольна робота.